

Samorząd w konstytucjach

Albania

Część VI

Art. 108

1. Jednostkami samorządu terytorialnego są gminy lub gminy miejskie oraz okręgi. Inne jednostki samorządu terytorialnego określa ustawa.
2. Podział administracyjno-terytorialny jednostek samorządu terytorialnego jest określony w ustawie na podstawie potrzeb oraz wspólnych interesów ekonomicznych i tradycji historycznej. Ich granice nie mogą być zmienione bez wcześniejszego zasięgnięcia opinii mieszkańców.
4. Samorządność w jednostkach terytorialnych sprawowana jest przez ich organy przedstawicielskie i referenda lokalne. Zasady i tryb przeprowadzenia referendum lokalnego określa ustawa w zgodzie z art.151 ust. 2. (*art.151 ust. 2: „Sprawy dotyczące integralności terytorialnej Republiki Albanii, ograniczenia podstawowych praw i wolności człowieka, budżetu, podatków i zobowiązań finansowych państwa, wprowadzenia lub zniesienia stanu nadzwyczajnego, wypowiedzenia wojny i ogłoszenia pokoju, jak też amnestii nie mogą być przedmiotem referendum”*).

Art. 109

3. Prawo wybieralności do rad lokalnych i na przewodniczącego gminy lub gminy miejskiej przysługuje jedynie obywatelom, którzy stale zamieszkują na ich terytorium.

Art. 110

1. Okręg składa się z kilku podstawowych jednostek samorządu terytorialnego powiązanych więzami tradycji, gospodarczymi i społecznymi oraz wspólnymi interesami.
2. Okręg jest jednostką, w której budowana i realizowana jest polityka regionalna i w której jest ona harmonizowana z polityką państwową.
3. Organem przedstawicielskim okręgu jest rada okręgu. Gminy miejskie i gminy delegują członków do rady okręgu proporcjonalnie do liczby ich ludności, ale w każdym przypadku co najmniej jednego członka. Przewodniczący gmin i gmin miejskich muszą być członkami rady okręgu. Inni jej członkowie wybierani są według list proporcjonalnych spośród radnych gmin miejskich lub gmin.

Księstwo Andory

Tytuł VI

Art. 79

1. Gminy, jako organy przedstawicielskie i administracyjne parafii, są publicznymi jednostkami terytorialnymi posiadającymi osobowość prawną i kompetencję do stanowienia zgodnego z ustawami prawa miejscowego w formie zarządzeń, regulaminów i dekretów. Gminy w granicach swoich kompetencji, które wykonują w zgodzie z Konstytucją, ustawami i tradycją, działają zgodnie z zasadą autonomii administracyjnej, uznanej i zagwarantowanej przez Konstytucję.
2. Gminy reprezentują interesy parafii, przyjmują i wykonują budżet gminny; w obrębie swojego terytorium określają i prowadzą politykę publiczną w zakresie swych kompetencji oraz zarządzają i administrują majątkiem parafii, zarówno publicznym jak i prywatnym, a także wchodzącym w skład Dziedzictwa.
3. Ich organy wykonawcze wybierane są w sposób demokratyczny.

Art. 82

1. Spory dotyczące interpretacji lub wykonywania kompetencji między organami Państwa a Gminami rozstrzygane są przez Trybunał Konstytucyjny.

2. Akty prawa miejscowego wydawane przez Gminy podlegają bezpośredniemu wykonaniu na warunkach określonych w ustawie. Skarga administracyjna i sądowa może być wniesiona w celu przeprowadzenia kontroli zgodności tych aktów z porządkiem prawnym.

Art. 83

Gminom przysługuje inicjatywa ustawodawcza oraz prawo do wystąpienia z wnioskiem o zbadanie zgodności z Konstytucją na warunkach przewidzianych w Konstytucji.

Austria

Część V

A. Gminy

Art. 115

(3) Do reprezentowania interesów gmin powołane są Austriacki Związek Gmin i Austriacki Związek Miast.

Art. 116

(1) Każdy kraj dzieli się na gminy. Gmina jest korporacją terytorialną z prawem do samorządu i zarazem okręgiem administracyjnym. Każda nieruchomość należy do jednej gminy.

(2) Gmina jest samodzielnym podmiotem gospodarczym. Ma ona prawo, w granicach ogólnych ustaw federalnych i krajowych, posiadać, nabywać i rozporządzać majątkiem wszelkiego rodzaju, prowadzić przedsiębiorstwa gospodarcze, a także w ramach konstytucji finansowej samodzielnie kierować swoim budżetem i pobierać podatki.

(3) O ile nie zagraża to interesom krajowym, gminie liczącej co najmniej 20 000 mieszkańców, jest nadawany na jej wniosek w drodze ustawy krajowej jej statut (prawo miejskie). Taka ustawa może być ogłoszona tylko za zgodą Rządu Federalnego. Zgodę uważa się za udzieloną, jeżeli Rząd Federalny w ciągu 8 tygodni od dnia, w którym uchwalona ustawa przedłożona w odpowiednim ministerstwie federalnym, nie powiadomi naczelnika kraju o odmowie zgody. Miasto posiadające własny statut obok zadań administracji gminnej wykonuje również administrację okręgową.

(5) Reprezentowane w radzie gminy partie, mają prawo do reprezentacji w zarządzie gminy stosownie do ich siły.

(6) Burmistrz jest wybierany przez radę gminy. Konstytucja krajowa może przewidywać, że burmistrza wybierają uprawnieni do wyboru rady gminy. W tym przypadku art. 26 ust. 6 stosuje się odpowiednio.

(7) Sprawy gminy prowadzone są przez urząd gminy (urząd miasta), natomiast w miastach posiadających statut przez magistrat. Do kierownictwa służbą wewnętrzną magistratu jest powoływany wykazujący znajomość prawa urzędnik administracyjny, jako dyrektor magistratu.

Art. 119a

(1) Federacja i kraj mają prawo nadzorowania gminy, czy przy wykonywaniu własnego zakresu działania nie narusza ona ustaw i rozporządzeń, w szczególności zaś nie wykracza poza zakres działania i czy wypełnia zadania przewidziane w ustawie.

(2) Kraj ma ponadto prawo kontroli zarządzania gminą z punktu widzenia oszczędności, gospodarności i celowości. Wyniki kontroli są przedstawiane burmistrzowi w celu przedłożenia radzie gminy. Burmistrz w terminie 3 miesięcy powiadamia organy nadzoru o środkach podjętych w związku z wynikami kontroli.

Belgia (uwaga: konstytucja odrębnie reguluje wspólnoty i regiony oraz prowincje i gminy)

Rozdział VIII O instytucjach prowincji i gmin

Artykuł 162

Instytucje prowincji i gmin regulowane są w ustawach. Ustawa gwarantuje stosowanie następujących zasad:

- 1° bezpośrednio wybory członków rad prowincji i gmin;
- 2° przyznanie radom prowincji i gmin kompetencji w sprawach znajdujących się w sferze ich zainteresowania, bez uszczerbku dla wymogu potwierdzenia ich aktów w przypadkach i w sposób określony w ustawie;
- 3° decentralizację kompetencji na rzecz instytucji w prowincjach i gminach;
- 4° jawność posiedzeń rad prowincji i gmin w granicach przez ustawę określonych;
- 5° jawność budżetu i sprawozdania z jego wykonania;
- 6° interwencję władzy nadzorczej lub federalnej władzy ustawodawczej w celu zapobieżenia pogwałceniu prawa lub naruszenia interesu publicznego.

W wykonaniu ustawy przyjętej większością przewidzianą w art. 4, w ustępie ostatnim, organizacja i wykonywanie nadzoru administracyjnego może być regulowane przez parlamenty wspólnot lub regionów. W wykonaniu ustawy przyjętej większością przewidzianą w art. 4, w ustępie ostatnim, dekret lub akt organu regionalnego, o których mowa w art. 134, określa warunki i sposób w jaki kilka prowincji lub gmin może się porozumiewać albo zrzekać. Zakazuje się jednak prowadzenia wspólnych obrad przez kilka rad prowincji lub rad gmin.

art. 163

Kompetencje wykonywane w regionach walońskim i flamandzkim przez wybieralne organy prowincji, w dwujęzycznym Regionie Stołecznym Brukseli są wykonywane przez Wspólnoty Francuską i Flamandzką oraz przez Komisję Wspólnotową, każda w zakresie spraw należących do jej kompetencji na mocy art. 127 i 128, a w zakresie innych spraw przez Stołeczny Region Brukseli.

Art. 164

Sporządzanie aktów stanu cywilnego i prowadzenie rejestrów należą do wyłącznych kompetencji władz gmin.

Art. 165

§ 1. Ustawa tworzy aglomeracje i federacje gmin. Określa ich organizację i kompetencje, zapewniając stosowanie zasad wymienionych w art. 162. Dla każdej aglomeracji i każdej federacji istnieje rada i kolegium wykonawcze. Przewodniczący kolegium wykonawczego wybierany jest przez radę ze swego grona, wybór ten podlega zatwierdzeniu przez Króla. Ustawa określa status przewodniczącego. Artykuły 159 i 190 stosuje się odpowiednio do rozporządzeń i zarządzeń aglomeracji, i federacji gmin. Granice aglomeracji i federacji gmin mogą być zmieniane i korygowane tylko w drodze ustawy.

Brazylia (*uwaga: konstytucja odrębnie reguluje stany federalne, regiony oraz gminy*)

Rozdział IV GMINY

Art. 29

Gmina rządzi się na zasadach określonych w ustawie organicznej, przyjętej w dwóch głosowaniach, w odstępie co najmniej dziesięciu dni, większością dwóch trzecich członków Izby Gminnej, która ją promulguje; ustawa ta musi być zgodna z zasadami wyrażonymi w niniejszej Konstytucji, w Konstytucji danego stanu oraz przestrzega następujących zasad:

I - bezpośrednio wybory burmistrza, wiceburmistrza i radnych, na czteroletnią kadencję, odbywają się równocześnie w całym kraju;

II - wybory burmistrza i wiceburmistrza odbywają się w pierwszą niedzielę października w roku poprzedzającym dzień upływu kadencji poprzedników; w przypadku gmin liczących ponad dwieście tysięcy wyborców stosuje się reguły art. 77;

III - objęcie urzędu przez burmistrza i wiceburmistrza ma miejsce pierwszego stycznia roku następującego po wyborach;

IV - liczba radnych jest proporcjonalna do liczby ludności gminy przy następujących ograniczeniach:

a) nie mniej niż dziewięciu i nie więcej niż dwudziestu jeden w gminach liczących mniej niż milion mieszkańców;

b) nie mniej niż trzydziestu trzech i nie więcej niż czterdziestu jeden w gminach liczących ponad milion mieszkańców i mniej niż pięć milionów mieszkańców;

c) nie mniej niż czterdziestu dwóch i nie więcej niż pięćdziesięciu pięciu w gminach liczących ponad pięć milionów mieszkańców;

V - wynagrodzenie burmistrza, wiceburmistrza i sekretarzy gminnych określone jest w ustawie uchwalonej z inicjatywy Izby Gminnej, zgodnie z przepisami art. 37 pkt XI, art. 39 § 4, art. 150 pkt II, art. 153 pkt III i art. 153 § 2 pkt I;

VI - uposażenie radnych ustalane jest przez właściwe Izby Gminne podczas każdej kadencji na okres następnej kadencji, zgodnie z przepisami niniejszej Konstytucji i kryteriami określonymi we właściwej ustawie organicznej oraz następującymi ograniczeniami:

a) w gminach liczących do dziesięciu tysięcy mieszkańców maksymalne uposażenie radnych wynosi dwadzieścia procent uposażenia deputowanych stanowych;

b) w gminach liczących od dziesięciu do pięćdziesięciu tysięcy mieszkańców maksymalne uposażenie radnych wynosi trzydzieści procent uposażenia deputowanych stanowych;

c) w gminach liczących od pięćdziesięciu do stu tysięcy mieszkańców maksymalne uposażenie radnych wynosi czterdzieści procent uposażenia deputowanych stanowych;

d) w gminach liczących od stu do trzystu tysięcy mieszkańców maksymalne uposażenie radnych wynosi pięćdziesiąt procent uposażenia deputowanych stanowych;

e) w gminach liczących od trzystu do pięciuset tysięcy mieszkańców maksymalne uposażenie radnych wynosi sześćdziesiąt procent uposażenia deputowanych stanowych;

f) w gminach liczących ponad pięćset tysięcy mieszkańców maksymalne uposażenie radnych wynosi siedemdziesiąt pięć procent uposażenia deputowanych stanowych;

VII - suma wydatków związanych z wynagrodzeniem radnych nie może wynosić więcej niż pięć procent dochodów gminy.

VIII - radnym przysługuje nietykalność za poglądy, wypowiedzi i sposób głosowania podczas sprawowania mandatu na obszarze gminy;

IX - ograniczenia i zakazy łączenia stanowisk podczas sprawowania funkcji radnego na szczeblu gminnym są analogiczne, na ile jest to możliwe, do tych, które zostały określone w niniejszej Konstytucji dla członków Kongresu Narodowego i w Konstytucji właściwego stanu dla członków Zgromadzenia Ustawodawczego;

X - burmistrz ponosi odpowiedzialność przez Sądem Sprawiedliwości;

XI - organizacja funkcji ustawodawczych i kontrolnych Izby Gminnej;

XII - reprezentatywne zrzeszenia współdziałają przy planowaniu na szczeblu gminnym;

XIII - inicjatywa ludowa w sprawie projektów ustaw o znaczeniu gminnym, miejskim lub dzielnicowym następuje w drodze wystąpienia co najmniej pięciu procent wyborców;

XIV - utrata urzędu burmistrza następuje na zasadach określonych w art. 28, paragraf jedyny.

Art. 30

Do kompetencji gmin należy:

I - stanowienie prawa w sprawach o znaczeniu lokalnym;

II - uzupełnianie ustawodawstwa federalnego i stanowego w sprawach dotyczących gmin;

III - ustanawianie i pobieranie danin w zakresie swoich kompetencji, a także dysponowanie wpływami, z zastrzeżeniem obowiązku prowadzenia księgowości i publikowania sprawozdań finansowych w terminach określonych w ustawie;

IV - tworzenie, organizowanie i znoszenie okręgów, przy poszanowaniu ustawodawstwa stanowego;

V - organizowanie i świadczenie, bezpośrednio lub przez wydawanie koncesji lub pozwoleń, usług publicznych o znaczeniu lokalnym, w tym usług komunikacji zbiorowej posiadającej zasadnicze znaczenie;

VI - realizowanie, przy technicznej i finansowej współpracy Unii i stanu, programów edukacji przedszkolnej i szkolnictwa podstawowego;

VII - świadczenie, przy technicznej i finansowej współpracy Unii i stanu, usług zdrowotnych dla ludności;

VIII - podejmowanie, w miarę potrzeby, działań na rzecz zapewnienia odpowiedniego ładu przestrzennego, poprzez planowanie i kontrolę użytkowania, podziału i zajmowania terenów miejskich;

IX - podejmowanie działań na rzecz ochrony lokalnych dóbr historyczno-kulturowych, zgodnie z ustawodawstwem federalnym i stanowym i pod kontrolą Unii i stanu.

Bułgaria

Rozdział VII

Art. 135

(1) Terytorium Republiki Bułgarii dzieli się na gminy i obwody. Podział terytorialny i uprawnienia gminy stołecznej i innych dużych miast określa ustawa.

(2) Inne jednostki administracyjno-terytorialne i organy samorządu w tych jednostkach mogą być tworzone na mocy ustaw.

Art. 136

(1) Gmina jest podstawową jednostką administracyjno-terytorialną, w której realizowana jest samorządność lokalna. Obywatele uczestniczą w zarządzaniu gminą zarówno przez wybrane przez siebie organy samorządu lokalnego, jak i bezpośrednio w drodze referendum i zgromadzenia ogólnego mieszkańców gminy.

(2) Granice gmin określa się po zasięgnięciu opinii ludności.

(3) Gmina ma osobowość prawną.

Art. 138

Organem samorządu lokalnego w gminie jest rada gminy wybierana przez ludność danej gminy na okres czterech lat w trybie określonym ustawą.

Art. 139

(1) Organem władzy wykonawczej w gminie jest naczelnik gminy. Jest on wybierany przez ludność lub przez radę gminy na okres czterech lat w trybie określonym ustawą.

(2) W swojej działalności naczelnik gminy kieruje się prawem, aktami rady gminy i decyzjami ludności.

Art. 141

(1) Gmina dysponuje samodzielnym budżetem.

(2) Stałe źródła finansowe gminy określa ustawa.

(3) Rada gminy ustala wysokość podatków lokalnych na warunkach i w trybie oraz w granicach określonych ustawą.

(4) Rada gminy określa wysokość opłat lokalnych w trybie określonym ustawą.

(5) Państwo wspiera prawidłowe wykonywanie zadań gmin poprzez dotacje z budżetu państwa i innymi środkami.

Art. 142

Obwód jest jednostką administracyjno-terytorialną prowadzącą politykę regionalną, realizującą władztwo państwa w terenie i zapewniającą zgodność interesów ogólnokrajowych i lokalnych.

Art. 143

(1) Władzę w obwodzie sprawuje naczelnik obwodu, wspomagany przez obwodową administrację.

(2) Naczelnik obwodu jest mianowany przez Radę Ministrów.

(3) Naczelnik obwodu zapewnia prowadzenie polityki państwa, odpowiada za ochronę interesów państwowych, praworządności i ładu społecznego i realizuje kontrolę administracyjną.

Art. 145

Rady gminne mogą zaskarżać przed sądem akty i działania, naruszające ich prawa.

Art. 146

Organizację i tryb działania organów samorządu terenowego i administracji lokalnej określa ustawa.

Chorwacja

Tytuł VI

Art. 132

Obywatelom gwarantuje się prawo do samorządu lokalnego i okręgowego.

Prawo do samorządu terytorialnego realizuje się poprzez lokalne, okręgowe organy przedstawicielskie, złożone z członków wybranych w wolnych wyborach i w głosowaniu tajnym na podstawie bezpośredniego, równego i powszechnego prawa wyborczego.

Obywatele mogą bezpośrednio uczestniczyć w zarządzaniu sprawami lokalnymi poprzez zgromadzenia, referenda i inne formy bezpośredniego decydowania, zgodnie z ustawą i statutem.

Art 134

Jednostki samorządu lokalnego wykonują zadania o zasięgu lokalnym, które bezpośrednio zaspokajają potrzeby obywateli, zwłaszcza dotyczące zagospodarowania osiedla, mieszkalnictwa, gospodarki przestrzennej i planowania urbanistycznego, działalności komunalnej, opieki nad dziećmi, opieki socjalnej, podstawowej opieki zdrowotnej, wychowania i szkolnictwa

podstawowego, kultury, kultury fizycznej i sportu, ochrony konsumentów, ochrony środowiska naturalnego i poprawy jego stanu, ochrony przeciwpożarowej i cywilnej.

Jednostki samorządu okręgowego wykonują zadania ważne dla okręgu, zwłaszcza dotyczące szkolnictwa, opieki zdrowotnej, gospodarki przestrzennej i planowania urbanistycznego, rozwoju gospodarczego, komunikacji i infrastruktury komunikacyjnej oraz planowania i rozwoju sieci instytucji oświatowych, służby zdrowia, socjalnych i kulturalnych.

Zadania lokalnego i okręgowego zakresu działania określa ustawa. Przy rozdziale tych zadań pierwszeństwo będą miały jednostki najbliższe obywatelowi.

Przy określaniu zakresu działania jednostek samorządu lokalnego i okręgowego (regionalnego) należy wziąć pod uwagę rozległość i charakter zadań oraz wymóg skuteczności i ekonomiki.

Art. 136

Jednostki samorządu lokalnego i okręgowego są samodzielne w rozwiązywaniu spraw lokalnych; nadzorowi właściwych organów państwowych podlega tylko zgodność ich działań z Konstytucją i ustawami.

Czechy

Rozdział VII

Art. 99

Republika Czeska dzieli się na gminy, które są podstawowymi jednostkami samorządu terytorialnego, oraz na kraje, które są jednostkami samorządu terytorialnego wyższego szczebla

Art. 100

(1) Jednostki samorządu terytorialnego są terytorialnymi społecznościami obywateli, które mają prawo do samorządu. Ustawa określa, kiedy są obwodami administracyjnymi.

(2) Gmina jest zawsze częścią składową jednostki samorządu terytorialnego wyższego szczebla.

(3) Tworzyć lub znosić jednostki samorządu terytorialnego wyższego szczebla można tylko ustawą konstytucyjną.

Art. 101

(1) Gmina jest samodzielnie administrowana przez organ przedstawicielski.

(2) Jednostka samorządu terytorialnego wyższego szczebla jest samodzielnie administrowana przez organ przedstawicielski.

(3) Jednostki samorządu terytorialnego są korporacjami publicznoprawnymi, które mogą posiadać własny majątek i prowadzą gospodarkę na podstawie własnego budżetu.

(4) Państwo może ingerować w działalność jednostek samorządu terytorialnego tylko w przypadku, gdy wymaga tego ochrona ustawy i tylko w sposób określony ustawą.

Art. 105

Wykonywanie administracji państwowej można powierzyć organom samorządu tylko na podstawie ustawy.

Estonia

Rozdział XIV

§ 154

Wszystkie sprawy lokalne są rozstrzygane i regulowane przez samorządy lokalne działające niezależnie w ramach obowiązującego prawa. Na samorządy lokalne można nakładać obowiązki

tylko na podstawie ustawy lub za ich zgodą. Wydatki związane z wykonywaniem obowiązków państwowych nałożonych na samorządy lokalne są pokrywane z budżetu państwa.

§ 155

Jednostkami samorządów lokalnych są powiaty i miasta. Inne jednostki samorządów lokalnych można utworzyć na podstawie i w trybie określonym w ustawie.

§ 156

Organem przedstawicielskim samorządu lokalnego jest rada, wybierana w wolnych wyborach na 4 lata. Zgodnie z ustawą okres pełnomocnictwa rady można skrócić w związku z połączeniem lub podzieleniem jednostek terytorialnych samorządu terytorialnego lub niezdolnością do działania rady. Wybory są powszechne, równe i bezpośrednie. Głosowanie jest tajne. W wyborach do rad samorządowych, na warunkach przewidzianych w ustawie, prawo wyborcze przysługuje osobom, które ukończyły 18 lat i stale zamieszkują na terytorium danej jednostki samorządu.

§ 157

Samorząd lokalny posiada własny budżet, którego zasady i tryb tworzenia określa ustawa. Samorząd lokalny ma prawo w ramach ustaw do ustalania i ściągania podatków, a także nakładania powinności.

§ 158

Zmiana granic jednostek samorządów lokalnych dopuszczalna jest po zasięgnięciu opinii zainteresowanych samorządów.

§ 159

Samorządy lokalne mają prawo tworzyć związki i wspólne instytucje z innymi samorządami lokalnymi.

§ 160

Tryb działania samorządów lokalnych i nadzór nad ich działalnością określa ustawa.

Finlandia

Rozdział XI

§ 121

Finlandia podzielona jest na gminy, których administracja opiera się na samorządzie ich mieszkańców.

Przepisy dotyczące ogólnych podstaw funkcjonowania administracji gminnej i zadań gmin określa ustawa.

Gminy mają prawo do nakładania podatków gminnych. Ogólne zasady dotyczące nakładania podatków, podstaw opodatkowania, jak również praw podatników, określa ustawa.

Sprawy dotyczące samorządu w jednostkach administracyjnych większych niż gminy określa ustawa.

W obrębie terenów zamieszkałych przez Lapończyków przysługuje im autonomia językowa i kulturowa, określona w ustawie.

§ 122

Przy organizacji administracji granice pomiędzy jednostkami terytorialnymi wytyczane są w taki sposób, aby fińskojęzyczna i szwedzkojęzyczna ludność miały możliwość uzyskania świadczeń we własnym języku i na równych podstawach. Przepisy dotyczące zasad podziału gminnego określa ustawa.

Francja

Rozdział XII

Art. 72-1

Ustawa określa warunki, w jakich wyborcy każdej wspólnoty terytorialnej mogą w drodze składania petycji żądać wpisania do porządku obrad zgromadzenia przedstawicielskiego tej wspólnoty sprawy z zakresu jej kompetencji.

Na zasadach określonych w ustawie organicznej, projekty wniesione pod obrady lub akty dotyczące kompetencji wspólnoty terytorialnej mogą być z jej inicjatywy poddane decyzji wyborców tej wspólnoty wyrażonej w drodze referendum.

Jeśli rozważa się utworzenie wspólnoty terytorialnej wyposażonej w statut szczególnie albo zmianę jej organizacji, może być zarządzone w drodze ustawy zasięgnięcie opinii wyborców, wpisanych do spisów tej wspólnoty. Zmiana granic wspólnoty terytorialnej także może stanowić powód zasięgnięcia opinii wyborców na zasadach określonych w ustawie.

Art. 75-1

Języki regionalne należą do dziedzictwa Francji.

Grecja

Dział F

Art. 101

1. Administracja państwowa jest zorganizowana zgodnie z zasadami decentralizacji.
2. Administracyjny podział kraju jest dokonywany z uwzględnieniem warunków geoeconomicznych, społecznych oraz transportowych.
3. Terenowe organy państwowe mają ogólną kompetencję w zakresie podejmowania decyzji w sprawach dotyczących ich okręgów; urzędy centralne, poza odrębnymi kompetencjami, sprawują ogólne kierownictwo, koordynują działania i sprawują kontrolę nad zgodnością z prawem decyzji organów terenowych, na zasadach określonych w ustawie.
4. Ustawodawca i Administracja obowiązani są w swojej działalności normatywnej brać pod uwagę szczególne warunki regionów wspiarskich i górskich, sprzyjając ich rozwojowi.

Art. 101A

1. W przypadku, gdy Konstytucja przewiduje utworzenie i działanie niezależnego organu, członkowie tegoż organu są powoływani na określoną kadencję i korzystają z niezawisłości osobistej i funkcjonalnej, na zasadach określonych w ustawie.
2. Ustawa określa zasady wyboru oraz status personelu naukowego i innego personelu pomocniczego mającego wspierać działanie każdego niezależnego organu. Osoby wchodzące w skład niezależnych organów powinny mieć odpowiednie kwalifikacje, zgodnie z postanowieniami ustawy. Ich wybór odbywa się na mocy decyzji Konferencji Przewodniczących Izby Deputowanych podjętej, jeśli to możliwe jednomyślnie lub co najmniej kwalifikowaną większością 4/5 głosów jej członków. Zasady wyboru określa Regulamin Izby Deputowanych.
3. Regulamin Izby Deputowanych reguluje kwestie dotyczące relacji między niezależnymi organami a Izbą Deputowanych oraz zasady sprawowania kontroli parlamentarnej.

Art. 102

1. Zarządzanie sprawami lokalnymi leży w gestii samorządów terytorialnych pierwszego i drugiego szczebla. Istnieje domniemanie kompetencji na korzyść samorządów terytorialnych w zarządzaniu sprawami lokalnymi. Ustawa określa zasięg i kategorie spraw lokalnych, jak również

ich przydział poszczególnym szczeblom. Ustawa może powierzyć samorządom terytorialnym wykonywanie kompetencji stanowiących zadania państwa.

2. Samorządy terytorialne korzystają z samodzielności administracyjnej i finansowej. Ich władze są wybierane w głosowaniu powszechnym i tajnym, na zasadach określonych w ustawie.

3. Ustawa może przewidywać tworzenie obligatoryjnych lub dobrowolnych związków samorządów terytorialnych, zarządzanych przez pochodzące z wyboru organy; celem związków jest wykonywanie prac, świadczenie usług lub wykonywanie kompetencji samorządów terytorialnych.

4. Państwo sprawuje nad samorządami terytorialnymi nadzór obejmujący wyłącznie kontrolę zgodności z prawem i nie może ograniczać ich inicjatywy oraz swobody działania. Kontrola zgodności z prawem sprawowana jest w sposób określony w ustawie. Sankcje dyscyplinarne nałożone na pochodzące z wyboru organy samorządów terytorialnych, z wyłączeniem przypadków pociągających za sobą odwołanie lub zawieszenie z mocy prawa, są orzekane tylko za zgodą rady, złożonej w większości z sędziów orzekających, na zasadach określonych w ustawie.

5. Państwo stosuje środki ustawodawcze, reglamentacyjne i finansowe potrzebne do zagwarantowania samodzielności finansowej oraz funduszy niezbędnych dla realizacji zadań i wykonywania kompetencji samorządów terytorialnych, zapewniając jednocześnie przejrzystość zarządzania tymi funduszami. Ustawa określa zasady przyznawania i rozdysponowywania między samorządy terytorialne podatków i danin ustanowionych na ich rzecz i pobieranych przez państwo. Przeniesienie kompetencji centralnych lub terenowych organów państwa na rzecz samorządów terytorialnych pociąga za sobą przeniesienie odpowiednich funduszy. Ustawa określa zasady określania i ściągania środków lokalnych bezpośrednio przez samorządy terytorialne.

Gruzja

Rozdział VII

Art. 101¹

1. Tryb tworzenia i funkcjonowania organów przedstawicielskich i wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego określa ustawa organiczna. Organy wykonawcze jednostek samorządu terytorialnego ponoszą odpowiedzialność przed organami przedstawicielskimi jednostek samorządu terytorialnego.

2. Członkowie Rady Miejskiej – organu przedstawicielskiego samorządu terytorialnego – wybierani są przez obywateli Gruzji, zarejestrowanych w obrębie danej jednostki terytorialnej w wyborach bezpośrednich, powszechnych, równych i w głosowaniu tajnym.

3. Tryb tworzenia jednostek samorządu terytorialnego i ich znoszenia, a także zasady dotyczące zmiany ich granic administracyjnych określa ustawa organiczna. Zniesienie jednostki samorządu terytorialnego lub zmiana granic administracyjnych jednostki samorządowej winna zostać poprzedzona konsultacjami z jednostką samorządu terytorialnego.

Art. 101²

1. Jednostka samorządu terytorialnego wyposażona jest w oddzielne od przysługujących organom państwowym kompetencje i zadania. Jednostka samorządu terytorialnego realizuje zadania własne i zadania zlecone. Podstawowe zasady określania kompetencji i zadań jednostek samorządu terytorialnego reguluje ustawa organiczna.

2. Jednostka samorządu terytorialnego wykonuje swoje kompetencje zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem Gruzji, samodzielnie i na własną odpowiedzialność. Zadania własne określone w ustawie organicznej mają charakter wyłączny.

3. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo z własnej inicjatywy podejmować decyzje we wszystkich sprawach, które zgodnie z ustawodawstwem Gruzji, nie należą do kompetencji innego organu władzy i nie są zakazane ustawą.

4. Organy państwa mogą przekazywać określone uprawnienia i obowiązki na rzecz jednostki samorządu terytorialnego na mocy ustaw lub porozumień, jedynie gdy równocześnie przekazują odpowiednie zasoby materialne i finansowe, których wysokość określa ustawa.

Art. 101³

1. Jednostka samorządu terytorialnego posiada majątek własny i własne środki finansowe.

2. Decyzje podjęte przez organy jednostki samorządowej w ramach swoich kompetencji są wiążące na obszarze jednostki samorządowej.

3. Nadzór państwowy nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego jest sprawowany w trybie określonym ustawą. Celem państwowego nadzoru jest zapewnienie zgodności aktów prawa miejscowego organów samorządu terytorialnego z ustawodawstwem Gruzji oraz należyte wykonywanie przekazanych uprawnień. Nadzór państwowy winien być sprawowany w sposób zgodny z jego celem.

Hiszpania

Tytuł VIII

Artykuł 137

Państwo jest zorganizowane terytorialnie w gminy, prowincje i samorządne wspólnoty autonomiczne.

Wszystkie te jednostki posiadają autonomię w zarządzaniu swoimi sprawami.

Artykuł 138

1. Państwo zapewnia skuteczną realizację zasady solidarności uświęconej w artykule 2 Konstytucji, czuwając nad ustanowieniem właściwej i sprawiedliwej równowagi gospodarczej między różnymi częściami terytorium hiszpańskiego ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań charakterystycznych dla wysp.

2. Różnice między statutami poszczególnych wspólnot autonomicznych w żadnym wypadku nie mogą pociągać za sobą przywilejów ekonomicznych i społecznych.

Artykuł 139

1. Wszyscy Hiszpanie mają te same prawa i obowiązki na całym terytorium państwa.

2. Żadna władza nie może podejmować środków, które bezpośrednio lub pośrednio utrudniałyby swobodę przemieszczania się i osiedlania osób oraz wolność obrotu majątkowego na całym terytorium hiszpańskim.

Artykuł 140

Konstytucja zapewnia autonomię gmin. Posiadają one pełną osobowość prawną. Rządzenie i administrowanie nimi należy do ich odpowiednich zarządów, składających się z alkada i radnych. Radni są wybierani przez mieszkańców gminy w drodze powszechnego, równego, wolnego, bezpośredniego i tajnego głosowania, w sposób ustalony przez ustawę. Alkadowie są wybierani przez radnych lub przez mieszkańców. Ustawa określa warunki odbywania publicznych posiedzeń rad.

Artykuł 141

1. Prowincja jest jednostką lokalną posiadającą własną osobowość prawną, utworzoną przez związek gmin oraz zgodnie z podziałem terytorialnym dla wykonywania działalności państwa.

Każda zmiana granic prowincji powinna zostać zaaprobowana przez Kortezy Generalne w drodze ustawy organicznej.

2. Rządzenie i autonomiczna administracja są powierzone Radom Prowincjonalnym lub innym korporacjom o przedstawicielskim charakterze.

3. Mogą się tworzyć związki gmin inne niż prowincja.

4. Na archipelagach wyspy mają ponadto swoją własną administrację w postaci cabildos lub rad wysp.

Artykuł 142

Finanse lokalne powinny dysponować środkami wystarczającymi do wykonywania zadań, które ustawa powierza odpowiednim korporacjom; winny one pochodzić przede wszystkim z własnych podatków i udziału w podatkach na rzecz państwa i wspólnot autonomicznych.

Holandia

Tytuł VII

Art. 123

1. Ustawa może znosić prowincje i gminy oraz ustanawiać nowe.

2. Zmiany granic prowincji i gmin określa ustawa.

Art. 124

1. Uprawnienia do regulowania i zarządzania sprawami prowincji i gmin powierza się ich zarządom.

2. Zarządy prowincji i gmin mogą zostać zobowiązane ustawą lub w wykonaniu ustawy do regulowania i zarządzania sprawami prowincji i gmin.

Art. 125

1. Na czele prowincji i gmin stoją odpowiednio stany prowincjonalne i rada gminna. Ich posiedzenia są jawne poza wyjątkami określonymi w ustawie.

2. W zarządzaniu prowincją biorą także udział Egzekutywa Stanów Prowincjonalnych i komisarz królewski, a w zarządzaniu gminą kolegium burmistrza i ławników oraz burmistrz.

Art. 126

Zobowiązanie komisarza królewskiego do wykonywania instrukcji rządowych może określić ustawa.

Art. 127

Stany prowincjonalne i rada gminna wydają, poza wyjątkami określonymi ustawą lub na podstawie ustawy, prowincjonalne lub gminne zarządzenia.

Art. 130

Ustawa może przyznać czynne i bierne prawo wyborcze do rad gminnych stałym mieszkańcom niebędącym Holendrami pod warunkiem, że odpowiadają wymogom stawianym dla stałych mieszkańców będących Holendrami.

Art. 131

Komisarza królewskiego i burmistrza powołuje się dekretem królewskim.

Irlandia

Art. 28A

1. Państwo uznaje rolę samorządu lokalnego w zapewnianiu forum demokratycznej reprezentacji społeczności lokalnej, w wykonywaniu i pełnieniu na szczeblu lokalnym uprawnień i funkcji przyznanych przez ustawę oraz w popieraniu lokalnych inicjatyw w interesie miejscowej społeczności.
2. Ustawa określa władze lokalne wybierane bezpośrednio; ich uprawnienia i funkcje, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji, powinny zostać określone oraz być wykonywane i pełnione zgodnie z ustawą.
3. Wybory członków władz lokalnych odbywają się, zgodnie z ustawą, nie później niż przed upływem pięciu lat od roku, w którym zostali wybrani.
4. Prawo głosowania w wyborach władz lokalnych, których dotyczy ust. 2 niniejszego artykułu ma, zgodnie z ustawą, każdy obywatel, który jest uprawniony do głosowania w wyborach do Izby Reprezentantów, oraz wszystkie inne osoby mające zgodnie z ustawą takie uprawnienia.
5. Nieobsadzone stanowiska we władzach lokalnych, których dotyczy ust. 2 niniejszego artykułu, są uzupełniane zgodnie z ustawą.

Litwa

Rozdział X

Art. 119

Prawo do samorządu zapewnia się określonym przez ustawę jednostkom administracyjnym państwa. Jest ono wykonywane przez właściwe rady samorządowe.

Członkowie rad samorządowych wybierani są, zgodnie z ustawą, na 4 lata spośród obywateli Republiki Litewskiej i innych stałych mieszkańców danej jednostki administracyjnej przez obywateli Republiki Litewskiej i innych stałych mieszkańców danej jednostki administracyjnej, w głosowaniu tajnym, na podstawie powszechnego, równego i bezpośredniego prawa wyborczego.

Ustrój instytucji samorządowych i tryb ich działania określa ustawa.

Dla wykonywania ustaw Republiki Litewskiej, decyzji Rządu oraz rady, rada samorządowa tworzy, odpowiedzialne przed nią organy wykonawcze.

Art. 120

Państwo wspiera samorządy. Samorządy działają w sposób wolny i samodzielny, w ramach określonych przez Konstytucję i ustawy.

Art. 121

Samorządy ustalają i uchwalają swoje budżety. Rady samorządowe mają prawo nakładać, w trybie przewidzianym przez ustawę, podatki lokalne, a także w ramach swojego budżetu mogą obniżać przewidziane opłaty i podatki.

Art. 122

Rada samorządowa może zwrócić się do sądu w przypadku naruszenia jej uprawnień.

Art. 123

Zarządzanie w jednostkach administracyjnych wyższego szczebla organizuje Rząd w trybie przewidzianym przez ustawę.

Wyznaczeni przez Rząd pełnomocnicy kontrolują przestrzeganie Konstytucji i ustaw oraz wykonanie uchwał Rządu przez samorządy.

Zakres oraz tryb wykonywania kompetencji przez pełnomocników Rządu określa ustawa.

W trybie i w przypadkach przewidzianych przez ustawę Parlament może na terytorium jednostek samorządowych na czas określony wprowadzić zarządzanie bezpośrednio.

Art. 124

Akty i działania rad samorządowych, ich organów wykonawczych i urzędników, naruszające prawa obywateli i organizacji, podlegają zaskarżeniu do sądu.

Polska

Art. 163

Samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych.

Art. 164

1. Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina.
2. Inne jednostki samorządu regionalnego albo lokalnego i regionalnego określa ustawa.
3. Gmina wykonuje wszystkie zadania samorządu terytorialnego nie zastrzeżone dla innych jednostek samorządu terytorialnego.

Art. 165

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną. Przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe.
2. Samodzielność jednostek samorządu terytorialnego podlega ochronie sądowej.

Art. 166

1. Zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne.
2. Jeżeli wynika to z uzasadnionych potrzeb państwa, ustawa może zlecić jednostkom samorządu terytorialnego wykonywanie innych zadań publicznych. Ustawa określa tryb przekazywania i sposób wykonywania zadań zleconych.
3. Spory kompetencyjne między organami samorządu terytorialnego i administracji rządowej rozstrzygają sądy administracyjne.

Art. 167

1. Jednostkom samorządu terytorialnego zapewnia się udział w dochodach publicznych odpowiednio do przypadających im zadań.
2. Dochodami jednostek samorządu terytorialnego są ich dochody własne oraz subwencje ogólne i dotacje celowe z budżetu państwa.
3. Źródła dochodów jednostek samorządu terytorialnego są określone w ustawie.
4. Zmiany w zakresie zadań i kompetencji jednostek samorządu terytorialnego następują wraz z odpowiednimi zmianami w podziale dochodów publicznych.

Art. 168

Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo ustalania wysokości podatków i opłat lokalnych w zakresie określonym w ustawie.

Art. 169

1. Jednostki samorządu terytorialnego wykonują swoje zadania za pośrednictwem organów stanowiących i wykonawczych.
2. Wybory do organów stanowiących są powszechne, równe, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

3. Zasady i tryb wyborów oraz odwoływania organów wykonawczych jednostek samorządu terytorialnego określa ustawa.

4. Ustrój wewnętrzny jednostek samorządu terytorialnego określają, w granicach ustaw, ich organy stanowiące.

Art. 170

Członkowie wspólnoty samorządowej mogą decydować, w drodze referendum, o sprawach dotyczących tej wspólnoty, w tym o odwołaniu pochodzącego z wyborów bezpośrednich organu samorządu terytorialnego. Zasady i tryb przeprowadzania referendum lokalnego określa ustawa.

Art. 171

1. Działalność samorządu terytorialnego podlega nadzorowi z punktu widzenia legalności.

2. Organami nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego są Prezes Rady Ministrów i wojewodowie, a w zakresie spraw finansowych regionalne izby obrachunkowe.

3. Sejm, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może rozwiązać organ stanowiący samorządu terytorialnego, jeżeli organ ten rażąco narusza Konstytucję lub ustawy.

Art. 172

1. Jednostki samorządu terytorialnego mają prawo zrzeszania się.

2. Jednostka samorządu terytorialnego ma prawo przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

3. Zasady, na jakich jednostki samorządu terytorialnego mogą korzystać z praw, o których mowa w ust. 1 i 2, określa ustawa.

autor: Marek Hryniewicz

Specjalista w Biurze Interwencyjnej Pomocy Prawnej

Zespół do Spraw Analiz i Interwencji Prawnej

Kancelarii Prezydenta RP